

en el Princ. (on avui resta encara però més aviat en comarques extremes), degué conservar-se entre gent vella, àdhuc en català central, fins a generacions bastant recents.¹

En aquest grau i en els altres s'han usat altres combinacions, a part de la més general *cosins segons*, *cosins tercers*...; en el Rosselló se sent *petits cosí(n)s* (Banyuls de la M., 1959) per als fills de cosins o cosins segons; viceversa, per al primer grau es va usar també l'ordinal, des del llatí, *primus*, que en castellà i portuguès es va perpetuar, després d'abreujar *sobrinus primus* en *primo*; però sense abreujament, també va existir en català *cosin-prim* o *cosí prim*, que es registra com a català en moltes comarques de Nord a Sud del País Valencià, com també en el Mataranya i a Pallars i Ribagorça, veg. els detalls en la secció de fonètica d'*AlcM*, i jo mateix he sentit *cosí prim* a una persona de llenguatge ben pur, de la zona València-Albaida (c. 1955), i a la zona meridional, cap a Castella diuen *cosin-prim* i d'altres *cosin-germà* (Enric Valor, c. 1950).

Hem de retenir aquesta forma, que és bàsica per comprendre la gènesi del tipus *COSINU comú a una porció tan gran de la Romània, i que degué remuntar a una data molt reculada del romànic primitiu o fins llatí vulgar, car des d'aquell hagué de penetrar ja en els dialectes bascos: entre aquests es va mantenir intacta en el del Roncal, *kosino* (Mitxelena, *FonHivca.*, 395), i labortà *kusin*, mentre que en la major part del territori, passant per **kušiu* es va contraure en el bc. comú *kusu*, bnav. i lab. occid. *kusi*.²

Vaig explicar detingudament tota la història de les denominacions llatines en l'article *sobrinus* del *Dicc. Critico Etim. de la Lengua Castellana* (iv, 255-6), a complementar amb el que hi dic en el iv, 1066b7ss. i en l'article *primo* (iii, 882b59ss.). En llatí clàssic CONSOBRINUS es digué primerament, i restà clàssic, designant només els fills de germanes (< *con-sosr-inus*, derivat de *sosor*, antecedent de *soror*); després fou també clàssic aplicat a tots els cosins carnals en primer grau, i a la fi també als d'altres graus; d'ací es va extraure més tard *sobrinus*. Això va obligar llavors a usar el compost CONSOBRINUS PRIMUS 'cosí primer', per anomenar els cosins propis o de primer grau. Encara que en diversos sectors de la llengua es va mantenir l'ús ple i normal de CONSOBRINUS (d'on vénen el gc. bearnès i bigordà *coussour*), engad. *cusdrin*, macedo-roms. *cusurin*, albanès *kušeri*), cada vegada hi hagué més pressió per generalitzar el complex CONSOBRINU-PRIMU, perquè segons ens diuen Festus, Caius i els altres juristes, s'abusava molt del simple CONSOBRINUS aplicant-lo sense precisions als cosins segons i a d'altres parents collaterals més allunyats que el cosí (cf. l'ús de *cosí* per a qualsevol parent, i fins per als mariners que tripulen la mateixa embarcació, a Mallorca, sense que hi hagi cap parentiu, veg. *AlcM*, § 4, § 5).

Ara bé, aqueixa complicada combinació CONSOBRINU-PRIMU era ben incòmoda, per la seva mateixa longitud, i el seguit de combinacions consonàntiques

que travaven la llengua; i aviat tendí a simplificar-se, sigui dient *primo* tot sol, com en castellà i portuguès, sigui alterant fonèticament el conjunt del nom: els uns cometrien una haplologia, eliminant la síl·laba *brin*, d'on CONSOBRIMU, del qual ha resultat l'abruzzès *konsuprima* (AIS punts 715, 716, 718, 728); els altres, després de dissimular la primera r emmudint-la, reduïren COSOB(R)INPRIMU a *cosuinprimu* i *cosin-prim*; d'on vingué a parar a aquesta forma última, perquè també en altres dialectes italians es troben altres formes de transició d'una cosa a l'altra: calabr. i napol. *kuntsuprinu*, Lecce *cussuprinu*, Basilicata *kəsprünə* (Jud, *Rom.* LI, 293; cf. Parlàngeli, *RIL* xcii, 1958, 795, amb algun detall més i algun dubte infundat). Altrament, per a aqueixes formes dialectals italianes, a part del mapa *cugino* de l'*AIS*, veg. *Top-Hesp.* II, 59.

En definitiva tot això venia a parar al resultat de tipus *cosinprimu*, del qual acabà eliminant-se el *-primu* quan s'alternà variant-lo en *cosin-segondo* i anàlegs. Aquesta és l'única explicació sostenible d'aquesta abreviació, i cal abandonar l'explicació arbitrària com un escurçament capritxós o infantil, directe, de CONSOBRINUS en CO(N)SINUS, que es donava abans, a descartar per les raons que vaig detallar en la meua obra (iv, 1066b8-30).

DERIV.: *Cosina* (veg. supra). *Cosinada*. *Cosinalla* [*DFA.*]. *Cosinatge* [S. xv]. *Cosinear*.

¹ Potser àdhuc en cercles conservadors dins la mateixa capital. Tinc nota d'haver sentit l'any 1933 *cosin-germà* i l'anàleg *cosin-germana* a un home menestral conegut meu, que vivia a la ciutat vella; i, des de feia 30 anys, en el mateix barri: de parlar netament barceloní (no sé del cert si fill d'allà).—

² Aquell, un poc antiquat en part, a Biscaia i Guipúscoa, si bé s'hi manté en la combinació *lebensgusu* (ja en Leizarraga, a. 1571), avui contreta en *lengusu* (combinació amb *leben* 'primer'), Azkue; Mitxelena (*FonHivca.*, 123); Uhlenbeck, *Vgl. Lautl. Bk. Dial.*, 22; Schuchardt, *BhZRPb.* vi, 9.

Cosidor, *cosidura*, V. *cosir*

COSIMENT, 'discreció o arbitri (d'algú)' ant., derivat de l'antic verb *cosir* 'arbitrar, discernir', més corrent en oc. ant. *causir* i fr. *choisir* 'triar', del germ. KAUSJAN id., pròpiament 'posar a prova, tastar', causatiu del verb *kisan* 'posar a prova' i 'escollir' (d'on angl. *choose*, al. antiq. *kiesen*, *erkoren*, ags. *céosan*, a-al. ant. *chiosan* 'escollir'). □ 1.ª doc.: *cosiment*, 1129; *kausiment*, 1178; el verb *cosir* S. xiv (Eiximenis), *escosir* 'albirar, observar amb la vista', fi S. XIII (Desclot).

«--- sum alsberg dimisit Raimundo --- ad suum bonum *cosiment*; et dimisit B. Mironi feuum --- ad suum *cosiment*», a. 1129, doc. on el mot està en català i la resta del text més en llatí que en català (*Cart. de St. Cugat* III, p. 90). Bast.-Bass. [454-6] n'apleguen una quinzena d'exs. dels anys 1067 a 1170, en baix llatí català, i sobretot amb la forma llatinitzada *cau-*